

REZUMAT

Lucrarea " Dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural în județul Dolj, obiectiv major în procesul de postaderare în Uniunea Europeană " abordează o problemă privind evoluția agriculturii și viitorul spațiului rural în general și la nivelul județului Dolj în special în contextul extinderii Comunității Europene spre Est. Analiza structurilor agricole la nivelul județului a permis cunoașterea decalajelor existente și a oportunităților create prin integrarea economică și socială. Pentru a evidenția sistematic aspectele multiple și complexe pe care le ridică dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural, a fost necesară disocierea problematicii cercetate în părțile ei componente, astfel încât capitolele să includă o paletă largă de aspecte din domenii adiacente privitoare la dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural.

Lucrarea este structurată în două părți. În partea întâi abordează probleme privind situația agriculturii și spațiului rural la nivel de țară în perioada de preaderare la Uniunea Europeană, iar în partea a doua tratează probleme privind dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural din județul Dolj în procesul de integrare în Uniunea Europeană, având ca suport analiza condițiilor natural-economice și evaluarea potențialului de producție.

Aspectele esențiale rezultate din cercetările întreprinse, pot fi identificate din prezentarea sintetică a conținutului fiecărui capitol și anume:

- În primul capitol intitulat "Locul și rolul agriculturii în dezvoltarea economică a țării" se face o analiză privind: funcțiile agriculturii și locul pe care îl ocupă în economia națională prin prezentarea principalilor indicatori respectiv: resursele funciare; ponderea suprafeței agricole în suprafața totală a țării; evoluția productivității muncii (populația activă ocupată în agricultură în totalul populației ocupate în economia națională); imobilizările corporale (fondurile fixe) în agricultură față de total economie a țării, contribuția agriculturii la realizarea produsului intern brut (PIB), ș.a.

Cercetările efectuate au evidențiat în principal următoarele tendințe:
Într-un interval de 20 ani suprafața agricolă a țării s-a aflat în scădere de la 14.759 mii ha în 1989 la 14.702,3 mii ha (- 56.700 ha) în anul 2008; în total fond funciar terenurile agricole ocupă o pondere de 61,7% urmate de cele forestiere (28,2%) și alte terenuri (10,1%); terenurile agricole se află într-un proces de degradare continuă de aceea problema ameliorărilor funciare continuă să fie deosebit de acută; agricultura prin aportul pe care-l aduce la formarea PIB ocupă locul trei după **construcții** și **industrie**. Ponderea cea mai ridicată a agriculturii în PIB s-a realizat în 1993 (21,0%) iar cea mai scăzută în 2007 (5,68%); scăderea accentuată a valorii adăugate brute (VAB) din agricultură concomitent cu creșterea populației ocupate în acest sector evidențiată un proces accelerat de reducere a productivității agricole cu impact negativ asupra ansamblului economiei; în anul 2007 în agricultură au lucrat 2,9 mil. persoane, această cifră reprezintă 54% din forța de muncă agricolă a UE-15; deficitul comercial exterior s-a accentuat în perioada

1990-2008, România devenind un net importator; investițiile în agricultură cu excepția anului 1994 și 2002 au înregistrat o evoluție negativă în perioada 1990-2008.

- **În Capitolul 2, "Analiza evoluției sectorului agricol după anul 1990 la nivel național" sunt abordate ca problematică:** particularitățile agriculturii în realizarea producției agricole în condițiile economiei de piață; evoluția suprafețelor agricole pe categorii de folosință și forme de proprietate; evoluția efectivelor de animale pe specii și forme de proprietate în perioada 1990-2008; evoluția producției agricole în perioada 1990-2008; evoluția producției agricole pe locuitor în perioada 1990-2008; evoluția valorică a producției agricole.

Din cercetările întreprinse au rezultat în principal următoarele: începând cu anul 2000 suprafața agricolă a țării este în creștere astfel că în anul 2005 și 2007 se înregistrează valori egale cu cele realizate în 1991, iar în 2006 această valoare este depășită ușor; în structura suprafețelor cultivate porumbul ocupă primul loc, urmat de grâu, plante tehnice și oleaginoase; suprafața arabilă și suprafața ocupată cu pășuni s-au modificat nesemnificativ în 2008 față de 1991 (-0,01%, respectiv +0,70%), fânețele au crescut cu 4,6%, iar viile și livezile au scăzut cu 25,2% și respectiv 33,4%; efectivele de animale au scăzut în anul 2008 față de anul 1990 cu 49,9 % la bovine, 58,9% la ovine, 51,4% la porcine, 69,5 % la păsări și cu 88,4 % la păsări ouătoare.

Structura producției agricole s-a schimbat în ultimii 18 ani de la o structură relativ echilibrată în anul 1990 (53% producție vegetală și 47% producție animală) s- a ajuns în perioada 1991-1998 la una în care în media produselor vegetale dețineau 60%, iar cele animale 40%; în anul 2008 față de anul 1990 producțiile totale au crescut cu: 14,5% la cartofi; cu 110,4% la floarea soarelui; cu 62,0% la legume; cu 57,6% la laptele de oaie; cu 31,6% la laptele de vacă și cu 58,5% la producția de miere. Față de aceeași perioadă producțiile totale vegetale și animale au scăzut în 2008 față de 1990 cu: 78,4 % la sfecla de zahăr, cu 44,6% la leguminoase, de 28,5% la plantele de nutreț; cu 41,1% la producția de carne din care: 51,7% la carnea de bovine și 48,8% la carnea de ovine. Pe toate piețele și la toate categoriile de bunuri economice, active, monetare și financiare, baza de fundamentare a deciziilor fiecărui producător sau consumator îl constituie prețurile, nivelul și dinamica lor fiind determinate de manifestarea concurenței și a libertății de acțiune.

- **Capitolul 3, "Evoluția structurilor de proprietate funciară în condițiile diversificării formelor de exploatare a terenului agricol după anul 1990" debutează cu fundamentarea cadrului legislativ asupra structurilor de proprietate funciară și a exploatațiilor agricole în România detaliind aspecte importante privind:** formele de proprietate asupra terenurilor agricole; tipurile de exploatații agricole; potențialul uman și productivitatea muncii în exploatațiile agricole; perfecționarea activităților de marketing în scopul valorificării produselor agricole pe piața comunitară și formele de sprijin acordate agriculturii.

Cercetările efectuate au scos în evidență în principal următoarele: în anul 2007 existau 3,9 mil. exploatații agricole din care 66% aveau suprafața medie de 2,29 ha; la nivelul exploatațiilor agricole suprafața medie pe exploatație a crescut în perioada 2002-2007 doar cu 0,56 ha fapt ce arată o menținere a elementelor de fragmentare la

nivelul întregii țări; Conform Recensământului General Agricol din anul 2002, structura societăților agricole cu personalitate juridică pe clase de mărime se prezenta astfel: exploatații sub 10 ha au cea mai mică pondere (6,52%) din numărul total al societăților agricole cu personalitate juridică și ocupă 0,04% din total suprafață agricolă utilizată, urmate de exploatațiile cu suprafețe cuprinse între 10-100 ha care ocupă 18,52% din numărul total, cu o suprafață totală de numai 2,11%, iar ponderea cea mai mare (74,96%) o reprezintă societățile agricole cu suprafețe de peste 100 ha. Ponderea populației agricole în totalul populației ocupate a oscilat între 29% în 1990, 37,4% în anul 1998, 42% în anul 2000 pentru ca în anul 2005 să ajungă la nivelul anului 1992, respectiv 32%. Funcționarea și eficacitatea piețelor produselor agricole și a inputurilor necesită o strategie corespunzătoare pentru stimularea creșterii interne în cadrul unui proces de dezvoltare acționat de filiera ofertei, asigurând în același timp includerea fermelor care trebuie să facă față unor constrângeri importante. Realizarea acestor obiective presupune: crearea mediului pentru realizarea de investiții private și includerea coordonării lanțului ofertei; includerea fermelor mici; tratament nediscriminatoriu aplicat fermelor mici; susținerea micilor fermieri în sensul cooperării în domeniul satisfacerii standardelor și participării la lanțul ofertei.

- **În Capitolul 4, "Politici agricole promovate în Uniunea Europeană și în România" s-au cercetat și detaliat aspecte legate de:** obiectivele și caracteristicile noii reforme PAC; etapele de aplicare a formelor de plată și modul de funcționare a acestora; cerințele și regulile de eco-condiționalitate; rolul mecanismului "modulării" în repartizarea fondurilor comunitare între politica de piață și politica de dezvoltare rurală; politica de dezvoltare rurală în viziunea noii reforme PAC și noile mecanisme PAC privind piața și dezvoltarea rurală în UE cu 27 state membre.

Cercetările au continuat cu analiza politicilor agricole promovate în România insistând asupra: rezultatelor obținute în implementarea noii reforme PAC în agricultura României; principalele obiective ale politicii agricole în vederea funcționării sistemului mecanismelor PAC în țara noastră. În încheierea capitolului se prezintă principalele mecanisme de politică agricolă în perioada de post-aderare la Uniunea Europeană.

Din cercetările întreprinse privind implementarea noii reforme PAC în România s-au desprins în principal următoarele aspecte: România a acceptat și implementat în întregime politica de calitate, mecanismele comerciale, agricultura ecologică, statistica agricolă, ajutorul de stat și politica de mediu; România și-a creat instituțiile necesare care să gestioneze fondurile provenite de la Comunitatea Europeană pentru sprijinirea producției agricole și funcționarea pieței agricole iar din anul 2007 a adoptat decizia de a adapta schema de plată unică pe suprafață (ha) (SAPS) stabilind suprafața minimă eligibilă a exploatațiilor agricole; integrarea agriculturii românești în structurile UE, impune compatibilitatea structurilor agricole naționale cu cele comunitare, care rămâne încă un subiect deschis și care urmează să fie finalizat în ceea ce privește formarea dimensiunilor economice ale exploatațiilor agricole familiale,

crearea și funcționarea sistemului cooperatist de tip european și a filierelor de comercializare a produselor agricole.

- **În Capitolul 5, "Dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural românesc" cercetările au fundamentat:** principalele caracteristici ale spațiului rural românesc; efectul durabilității agriculturii asupra dezvoltării rurale; dezvoltarea durabilă a spațiului rural în prezent și în perspectivă; strategii de dezvoltare durabilă a agriculturii și spațiului rural în perspectiva aderării la UE, în care cercetările s-au axat pe prioritățile României cu privire la agricultură și dezvoltare rurală în vederea aderării la UE și strategii de dezvoltare rurală durabilă în perioada de post-aderare la UE, Orizont 2025.

Cercetările au evidențiat: necesitatea creării unei concepții cu privire la agricultura durabilă și spațiul rural axată la noua abordare europeană și mondială; impunerea unei concepții unitare și integratoare în care raportul necesitate/satisfacerea necesității trebuie să reprezinte impulsul pentru demararea hotărâtoare a activității economice; dezvoltarea durabilă trebuie astfel concepută încât să se realizeze un asemenea mediu economic care, prin intrările și ieșirile sale, să se afle într-o compatibilitate directă cu mediul natural, dar și cu interesele prezente și viitoare ale generațiilor care coexistă și se succed; dezvoltarea durabilă a spațiului rural este o problemă extrem de complexă și de mare actualitate, ea vizând realizarea unui echilibru între cerința păstrării și conservării valorilor materiale și spirituale ale spațiului rural și tendința de modernizare a acestuia.

Analiza de ansamblu a componentelor spațiului rural relevă faptul că perspectivele dezvoltării comunităților rurale sunt afectate de rămănerile în urmă sub aspect economic, social și infrastructural. Aceste grave rămăneri în urmă sunt generate de: gradul ridicat de fărâmițare a exploatațiilor agricole; existența unui sistem de piețe nefuncționale, atât din punct de vedere al schimburilor de produse agricole, cât și al tranzacțiilor cu terenuri agricole; numărul mare de proprietari de exploatații agricole aflați la distanțe foarte mari de aceste exploatații; diversificarea slabă a plantelor agricole cultivate; randamente scăzute atât în sectorul vegetal cât și cel zootehnic; dificultăți în procurarea serviciilor pentru producerea și valorificarea producției și nivelul slab al infrastructurii materiale și sociale a spațiului rural, mai ales în domeniul educațional, sanitar și al gospodăriilor țărănești.

Țara noastră ca membră a UE va trebui să respecte principiile elaborate de Comunitatea Europeană, principii care trebuie să stea la baza politicii referitoare la dezvoltarea durabilă a agriculturii, spațiului rural și a mediului ambiant și care evidențiază în primul rând necesitatea ca dezvoltarea durabilă să se bazeze pe o relație echitabilă și armonioasă între nevoile sociale, activitățile economice și de mediu, participând într-o măsură importantă la dezvoltarea interesului general în domeniile: cultural, ecologic, de mediu și social, constituind o resursă importantă pentru activitatea economică, a cărei protecție, management și amenajare contribuie la dezvoltarea pe multiple planuri a spațiului rural.

- **În Capitolul 6, "Dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural din județul Dolj, expresie a condițiilor natural-economice și evaluarea potențialului de producție "**. Analiza debutează cu o prezentare generală a județului, stadiul actual de dezvoltare economico-socială, după care se trece la o analiză în trepte a condițiilor naturale și anume: geomorfologia teritorială cu componentele sale; hidrologia și drenajul teritoriului; factorii climatici ca determinanți ecologici; vegetația și fauna și suprafața totală a județului după modul de folosință.

Studiul continuă cu principalele elemente economice ale județului în care sunt detaliate: unitățile economice active pe forme de proprietate, activități și clase de mărime; resursele umane, dotarea tehnică, evoluția amenajărilor pentru irigații, îndiguiri și desecări precum și modul de folosință a terenului agricol la nivelul județului. Un spațiu important în cadrul capitolului s-a acordat problematice legate de dezvoltarea agriculturii și a spațiului rural . Capitolul se încheie cu evidențierea principalelor disfuncționalități rezultate din analiza factorilor dezvoltării economico-sociale a județului Dolj.

Cercetările efectuate au evidențiat în principal următoarele: județul Dolj avea la 31.12.2009 o suprafață agricolă de 585.067 ha în scădere cu 669 ha în comparație cu anul 2003, reprezentând 78,9% din suprafața totală a județului; În structura suprafeței agricole, în anul 2009, se observă o creștere a suprafeței arabile față de anul 2003 cu 1.271 ha, a suprafeței ocupate cu pășuni și fânețe cu 193 ha și o scădere a suprafețelor ocupate cu vii și pepiniere viticole cu 1.170 ha, a celor cu livezi și pepiniere pomicole cu 963 ha;

În anul 2008 s-au înregistrat 7.446 tractoare, mai puține cu 307 față de anul 2003, din care sectorului privat i-au revenit 7.328 bucăți, ceea ce reprezintă 98,4% din numărul total de tractoare comparativ cu 94,7% în anul 2003. În anul 2008 sectorul privat detine mașini pentru recoltat cartofi (100%), cultivatoare mecanice (98,7%), pluguri pentru tractor (98,5%), în timp ce mașinile de stropit și prăfuit cu tracțiune mecanică ponderea a fost de 69,8%.

- **În Capitolul 7, "Structurile agrare și folosirea eficientă a resurselor funciare în condițiile diversificării formelor de proprietate în agricultura județului Dolj"**. Capitolul abordează mai întâi conceptul de structuri agrare și cadrul legislativ, care guvernează proprietatea și exploatarea agricolă, după care sunt analizate: structura modului de folosință a terenului agricol în condițiile diversificării formelor de proprietate și de exploatare; utilizarea forței de muncă în exploatarea agricole din județ; sistemul de valorificare a produselor agricole obținute în exploatarea agricole practicat în județul Dolj; analiza evoluției suprafețelor, a efectivelor de animale și a producțiilor agricole obținute în perioada 2003-2009; evoluția consumului de produse cerealiere și de plante tehnice și a producției agricole globale la nivelul județului; identificarea de tehnologii alternative de diminuare a efectelor schimbărilor climatice cu referire specială la tehnologii și măsuri alternative în lupta pentru reducerea efectelor secetei pentru culturile de câmp și cele vitipomicole, evidențiind efectele economice ale unor tehnologii cu inputuri

redușe în producția vegetală. Capitolul se încheie cu o analiză SWOT privind identificarea punctelor tari, punctelor slabe și a oportunităților de care dispune județul Dolj în rentabilizarea producției agricole.

Din cercetările efectuate au rezultat în principal următoarele: suprafața cultivată a fost de 389.247 ha în anul 2009, în scădere cu 11.643 ha față de anul 2006 și cu 64.083 ha față de 2003, cele mai mari scăderi față de anul 2003 s-au înregistrat la suprafețele cultivate cu porumb (-31.756 ha), grâu și secară (-23.538 ha), floarea soarelui (-11.662 ha), furaje verzi (-7.191ha) , vii pe rod (-5.534 ha);Cresteri s-au înregistrat la suprafețele cultivate cu rapiță (10.618 ha), orz și orzoaică(6.680 ha) , ovăz (1.356 ha), varză(446 ha); producția totală de cereale realizată în anul 2009 a fost de 915.919 tone, în creștere cu 8.983 tone față de anul 2006 și cu 351.503 tone față de anul 2003.

Producția animalieră în anul 2009, comparativ cu anul 2003 s-a caracterizat prin creșteri la : producția de carne de pasăre (3.538 tone), producția de lână (388 tone) și scăderi la producția de carne cu -7.695 tone viu, lapte de vacă și bivoliță (- 149,3 mii hl). Din producția animalieră obținută în anul 2009, sectorul privat deține 99,2% la carne, (98,2 în anul 2003).

- **În Capitolul 8, "Cercetări privind sporirea eficienței economice a producției agricole, condiție a integrării în Uniunea Europeană a agriculturii județului Dolj"** după ce se prezintă conținutul, specificul cercetărilor și principiile de bază ale analizei economice, cercetările aprofundează aspecte legate de implementarea mecanismelor de politică agricolă comunitară la nivelul județului și evaluarea impactului subvențiilor asupra veniturilor fermierilor și bunăstării populației rurale cu privire la: profilul și caracteristicile exploatațiilor agricole eligibile care ar putea beneficia de SAPS și a celor neeligibile cu estimarea perspectivelor de dezvoltare a acestora; prezentarea pachetului financiar din bugetul comunitar și național absorbit în perioada 2006-2009; elaborarea unor module de dezvoltare a exploatațiilor agricole în concordanță cu cerințele existente în Uniunea Europeană. Modelul de agricultură spre care trebuie să se îndrepte aceste gospodării este cel de tip european al fermelor familiale care produc pentru piață, organizate pe criteriul eficienței economice și realizarea de profit, capabile să asigure paritatea veniturilor gospodăriilor țărănești cu veniturile din mediul urban. În acest scop organizarea serviciilor în mediul rural pe baze cooperatiste și formarea canalelor de piață sunt elemente esențiale în dezvoltarea viitoare a acestor exploatații. Un spațiu important în cadrul capitolului este acordat cercetării impactului pe care subvențiile îl induc asupra rezultatelor economice și financiare ale exploatațiilor agricole vegetale la nivelul județului.În acest scop s-au elaborat studii de caz, pentru ferme de diferite dimensiuni de dezvoltare pentru perioada 2006-2009. În analiza acestora am utilizat analiza multicriterială a resurselor agricole din județ și metoda normativ constructivă (sau metoda variantelor) bazată pe calculații de eficiență economică cu indicatorii specifici: costurile de producție; prețurile de valorificare; veniturile și gradul de profitabilitate; marja brută standard (M.B.S.) la produsele vegetale. Rezultatele obținute pun în evidență impactul pozitiv pe care-l pot avea subvențiile comunitare și

naționale asupra dimensiunii economice și viabilității exploatațiilor agricole vegetale din județ, apropiindu-le cât mai mult atât ca randamente cât și ca profitabilitate de exploatațiile din comunitatea europeană.

În ultimul capitol s-au sintetizat principalele concluzii și propuneri desprinse din cercetările efectuate privind dezvoltarea durabilă a agriculturii și spațiului rural la nivel național în general și la nivelul județului Dolj în special, având ca obiectiv major integrarea în Uniunea Europeană.